

РОЗДІЛ 4 ГЕОГРАФІЯ РЕКРЕАЦІЇ Й ТУРИЗМУ

УДК 338.48

ЗНАЧЕННЯ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПАДЩИНИ А. Л. МЕТЛИНСЬКОГО ТА П. Д. ЮРКЕВИЧА У ФОРМУВАННІ ТУРИСТИЧНОГО КЛАСТЕРУ «МИСЛИТЕЛІ ІСТОРИЧНОЇ ПОЛТАВЩИНИ»

Г. П. Скляр

turizm@puet.edu.ua

*кафедра туристичного та готельного бізнесу Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

П. В. Шуканов

parus2133@gmail.com

*кафедра туристичного та готельного бізнесу Вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

Вивчення сучасних соціально-економічних процесів безпосередньо пов'язане із застосуванням цивілізаційної парадигми розвитку суспільно-географічних систем, яка розроблена і розвивається на основі синтезу сакральних-наукових і природничо-наукових знань. Тому ефективний розвиток туризму в межах певного регіону передбачає проведення міждисциплінарних досліджень, що мають теоретичне і практичне значення. У цьому зв'язку актуальним є наукове осмислення унікального феномену історичної Полтавщини, що явила світу низку неординарних пасіонарних мислителів, імена яких потенційно можуть стати брендами туристичної дестинації, а їх творча спадщина – методологічним підґрунтям для сучасних наукових досліджень у сфері туризму. Прикладами таких мислителів є Амвросій Лук'янович Метлинський (1814 – 1870) і Памфіл Данилович Юркевич (1826 – 1874), імена яких знаходяться у полі культурно-цивілізаційної взаємодії сучасних Полтавської, Харківської та Черкаської областей України, а також деяких інших країн світу.

Проблему розкриття сутності, диференціації та розвитку туристичного простору можливо розглядати через асоціацію відповідного регіону з середовищем локальних цивілізацій, які у сукупності утворюють національний туристичний простір. У свій час М. Я. Данилевський обґрунтував розуміння цивілізації як культурно-історичного типу розвитку тієї чи іншої частини людства, який передбачає «більш широке, ніж наука, мистецтва, релігія, політичний, громадський, економічний та суспільний розвиток, взяті окремо, бо цивілізація все це в себе укладає» [4, с. 129]. Широкого поширення поняття «цивілізація» набуло після його розкриття в книзі французького історика Ф. Гізо «Історія цивілізації в Європі», опублікованій в 1828 р., і пізніше – в його

чотиритомній «Історії цивілізації у Франції». Особливо відзначимо, що одним з основоположників вчення про цивілізації є уродженець Полтавської губернії (сіло Сари Гадяцького повіту), український поет и професор етнографії, випускник Харківського університету А. Л. Метлинський. Саме він вперше в дореволюційній Росії та другий у світі, після Ф. Гізо, написав і видав працю про сутність цивілізації та значення її складових елементів (1839 р.) [6]. За твердженням професора Л. А. Антоненко, навіть «всесвітньо відомий англійський вчений Дж. Арнольд Тойнбі, характеризуючи земні цивілізації, використовував погляди Ф. Гізо і А. Метлинського в якості ключових сутнісних характеристик цивілізацій народів» [1].

Концепція професора А. Л. Метлинського побудована на традиційному розумінні цивілізації, що було характерним для ХІХ ст. і отримало подальший розвиток в теорії традиціоналізму ХХ ст., наприклад, у роботах французького філософа Р. Генона. Вихідною точкою цієї концепції є осмислення призначення людини як первинного елемента суспільства в гармонії фізичного і морального розвитку особистості. Головними елементами цивілізації, на думку А. Л. Метлинського, виступають: людина і суспільство в єдності всіх поколінь, тобто в етнокультурній наступності мов і звичаїв. Серед найважливіших чинників розвитку будь-якої цивілізації він зазначав державний лад (перевагу віддавав монархії), релігію (в якості «благодетельнейшей» вважав християнство), знання і науки, які тісно пов'язані з промисловістю, що в сукупності визначає господарську діяльність країни та цивілізації в цілому. Таким чином, саме з цивілізаційним простором А. Л. Метлинський асоціював умови вдосконалення людських здібностей, які виступають початком і метою розвитку суспільства.

Огляд різноманітних літературних джерел, у яких наведені результати аналізу духовно-творчого доробку П. Д. Юркевича (народився у родині настоятеля православного храму містечка (села) Липлявого (Ліпняве) Золотоніського повіту Полтавської губернії) у царині філософії та педагогіки, свідчить про його аналогічні погляди. Сучасний дослідник Н. Я. Горбач констатує, що під час викладацької роботи у Київській Духовній академії П. Д. Юркевич опублікував свої основні праці «Ідея», «Серце та його значення у духовному житті людини згідно з ученням Слова Божого», «З науки про людський дух», «Матеріалізм та завдання філософії», «Докази буття Божого» та ін. [2, с. 153]. За оцінкою Н. Я. Горбача, роздуми мислителя над протилежностями у філософії – матеріалізму та ідеалізму – спонукали П. Д. Юркевича до висунення та обґрунтування ідеї «філософії серця» [2, с. 155]. Проведений Н. Я. Горбачем аналіз філософської спадщини П. Д. Юркевича «показав винятково продуктивний, новаторський спосіб його філософської концепції пояснення світу. Український мислитель стояв на цілу голову вище від багатьох його сучасників і в тодішній Російській імперії, куди входила Україна, і в Західній Європі» [3, с. 176]. Суть філософської концепції П. Д. Юркевича полягає у філософствуванні в контексті світоглядної проблеми вічності. «Проблема вічності у філософській спадщині мислителя поставлена широко і багатопланово. Він розглядав її і як проблему вічності світу та

людини, і як проблему вічності духовного світу людини, який знаходив своє вираження у понятійному та чуттєво-образному освоєнні людиною світу» [3, с. 176]. Підводячи підсумки дослідження, Н. Я Горбач дійшов висновку щодо надзвичайно цінного вкладу П. Д. Юркевича «у з'ясування філософсько-світоглядних основ права, держави та педагогіки як важливих галузей людської гуманітарної діяльності, які, однак донині ще не досліджені належним чином» [3, с. 177].

Разом з тим, наша сучасниця С. Л. Кузьміна здійснила ґрунтовне монографічне дослідження якраз філософсько-педагогічної концепції П. Д. Юркевича. На її думку, доробок П. Д. Юркевича є несучасним, однак «осмислення власної історії в особі П. Д. Юркевича й питання продовження її ставить нас у ситуацію світоглядно-культурного самовизначення. Але й мислитель жив у поворотну добу, відзначену великими змінами в суспільній свідомості та житті» [5, с. 121]. На наш погляд, актуальним у контексті розвитку сучасної онтології туризму є використання досвіду роботи А. Л. Метлинського і П. Д. Юркевича над розв'язанням завдання синтезу філософії та педагогіки, яке постало в умовах другої половини ХІХ ст. «За таких обставин особливої гостроти набувало питання як асимілювати факти, здобуті емпіричними науками, до педагогічних теорій і водночас зберегти православні пріоритети як запоруку гуманізму та культурної ідентичності виховання» [5, с. 122].

Ідеї А. Л. Метлинського і П. Д. Юркевича, як представників цивілізаційної парадигми та українського традиціоналізму, особливо затребувані з другої половини ХХ ст., коли стало очевидно, що економічне зростання, як таке, не може бути визнане пріоритетною цінністю. З 70-х років ХХ ст. стала поширюватися думка про те, що економічне зростання саме по собі не є синонімом розвитку суспільства. Наприклад, в багатьох країнах, що розвиваються, спостерігалось швидке економічне зростання, але при цьому зберігалась нерівність, неповна зайнятість населення і повсюдна бідність. Тому починаючи з 1990 р. у рамках Програми розвитку ООН економічне зростання почало розглядатися не як мета, а всього лише як засіб для досягнення розвитку людини. Навіть при низьких доходах суспільства можливо підтримувати високий рівень людського розвитку, якщо вкладати ці доходи в охорону здоров'я, освіту і в збереження традиційно-культурного, морально-етичного устрою життя. Добробут країни залежить не тільки від рівня доходу, а й від того, як використовуються ці доходи для підтримання фізичної та психоемоційної стійкості суспільно-географічної системи. Навіть при високих доходах і прибутках можна мати низький рівень людського розвитку, якщо вони розподіляються в суспільстві нерівномірно і неефективно. Високий рівень доходу сам по собі не гарантує людський прогрес, так як основною метою прогресу є створення умов для стійкого розвитку суспільства. Саме тому для міжнародного зіставлення рівня соціально-економічного стану різних країн світу Програмою ООН використовується показник Індекс розвитку людського потенціалу (ІРЛП), як альтернатива ВВП і як спосіб більш об'єктивної оцінки якості соціально-економічного зростання.

Таким чином, повернення із забуття духовно-творчої, науково-педагогічної спадщини видатних українських філософів і педагогів А. Л. Метлинського і П. Д. Юркевича не тільки підтверджує унікальну просторово локалізовану послідовність появи у часі вітчизняних мислителів, але і формулює завдання з проектування та формування туристичного кластеру «Мислителі історичної Полтавщини». Крім того, можливим і бажаним є подальше розгортання культурно-туристичного простору та взаємодії туристичних дестинацій Полтавщини, Харківщини і Черкащини. Все це може сприяти проведенню спільних наукових досліджень науково-педагогічними працівниками університетів вказаних регіонів на засадах партнерства та плідної співпраці в галузі туризму.

Список використаних джерел: 1. Антоненко Л. А. *Выдающийся ученый А. Л. Метлинский – основоположник учения о цивилизации* / Л. А. Антоненко // *Социальная экономика*. – 2009. – № 2. – С. 25–34.; 2. Горбач Н. Я. *Специфіка української філософії* / Н. Я. Горбач – Львів : Каменяр, 2006. – 216 с.; 3. Горбач Н. Я. *Філософія Памфіла Юркевича* / Н. Я. Горбач – Львів : Каменяр, 2007. – 184 с.; 4. Данилевский Н. Я. *Россия и Европа* / Н. Я. Данилевский. – М. : Книга, 1991. – 574 с.; 5. Кузьміна С. Л. *Філософсько-педагогічна концепція П. Д. Юркевича: монографія* / С. Л. Кузьміна. – К. : Центр практичної філософії, 2002. – 164 с.; 6. Метлинский А. Л. *О сущности цивилизации и значение ее элементов* / Метлинский А. Л. – Харьков, 1839. – 437 с.; 7. Скляр Г. П. *Генезис постнекласичного прикладного туристичного знання: онтологічні виклики практичного розуму* / Г. П. Скляр // *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки»*. – 2018. – № 1. – С. 49-56.; 8. Юркевич П. Д. *Философские произведения* / П. Д. Юркевич. М. : Издательство «Правда», 1990. – 670 с.

УДК 621(477)

ГОСУДАРСТВЕННЫЕ ГРАНИЦЫ КАК ТУРИСТИЧЕСКИЕ ОБЪЕКТЫ

А. А. Федий

fedyi.alexander@gmail.com

кафедра географии и методики её обучения, Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленка, г. Полтава, Украина

Международный туризм развивается всё большими темпами и играет значительную роль в развитии мировой экономики. При успешной организации туризма в государстве особая роль может быть отведена приграничным районам. Увеличение потоков туристов приводит к особой роли как территории, прилегающим к государствам, так и самих границ.

Наиболее распространённым видом туризма сегодня является познавательный. Диапазон сферы интересов в познавательном туризме лежит в плоскости изучения, знакомства с любыми объектами природы, хозяйственной организацией, жизнедеятельностью населения, культурой государства и т. д. Для познавательного туризма границы государства представляют объект не